Inventář kavárenského povaleče

Autoři: Dominika Červenková, Karolína Feixová, Julie Michnová

Fenomén „kavárenský povaleč“

Pojem kavárenský povaleč je v současné době v širší veřejnosti často užíván pro milovníky kávy, kteří neustále vyhledávají nové či oblíbené kavárny. Lidé v kavárnách tráví čas pitím kávy, čaje, různých limonád či dalších nápojů, zatímco studují, pracují, odpočívají nebo tráví čas konverzací – jak se svými blízkými lidmi, tak třeba s kolegy z práce.

Kavárna je veřejným společenským místem, sloužící k setkání, které na druhou stranu může v návštěvníkovi vyvolat i pocit soukromí a posloužit mu jako „útěk z reality“ nebo prostor k „zašití se před světem“. Tyto návštěvníky lze definovat právě jako „kavárenské povaleče“ (Sannett in Vyletová, 2010).

Dále vzniká spousta instagramových účtů a facebookových skupin, na které jejich majitelé přidávají fotografie lákavých pokrmů, nápojů či interiérů z kaváren, jež v poslední době navštívili. Příspěvky jsou případně doplněny nějakou recenzí.

Zejména studenti jsou často prostředím kaváren tak pobláznění, že se toho některé univerzity, univerzitní knihovny a kampusy chytli a založili si vlastní kavárny pro své studenty (https://www.theodysseyonline.com/coffee-shop-culture).

Tvorba položek

V rámci tvorby položek pro náš inventář jsme na základě rešerše nejprve stanovily hlavní 3 tematické okruhy, které by otázky měly pokrýt: a) káva b) prostředí kavárny c) životní styl/volný čas. Následně jsme vytvořily seznam obsahující celkem 25 položek, které jsme následně zredukovaly na výsledný počet 15 položek, z nichž je 6 položek inverzních.

Položky jsou formulovány v 1. osobě a přítomném čase. Inventář je složen z výroků, na které respondent může odpovídat na škále, reprezentující míru jeho souhlasu, jedná se o tzv.: škálu Likertova typu.

Respondent volí mezi 5 následujícími možnostmi odpovědí (hodnotí míru souhlasu s výrokem):

vůbec nesouhlasím – spíše nesouhlasím – nemohu se rozhodnout – spíše souhlasím – naprosto souhlasím

Odpovědí jsou bodově ohodnocovány a to od 1 do 5 bodů. Inverzní položky (6) jsou kódovány reverzně a u ostatních položek (9) má naprostý souhlas hodnotu 5 bodů, naopak „vůbec nesouhlasím“ je hodnoceno 1 bodem.

Konečné znění položek:

1. Raději studuji v knihovně než v kavárně.
2. Piji kávu alespoň 4x týdně.
3. Mám oblíbené kavárny ve městě, kde studuji.
4. Když cestuji, vyhledávám si v dané lokalitě vyhlášené kavárny
5. Oceňuji kavárny s neobvyklým interiérem.
6. Nešel bych sám do kavárny.
7. Často dám přednost čaji před kávou.
8. Dokážu ocenit kvalitní latte art.
9. Nedokázal bych vyjmenovat ani 5 druhů kávy.
10. Myslím si, že dokážu poznat kvalitní kávu.
11. Přemýšlel jsem nad účastí v baristickém kurzu
12. Alespoň jednou za měsíc si zajdu na snídani nebo brunch do kavárny.
13. Na sociálních sítích sleduji účty kaváren
14. Čtení knih je pro mě ztráta času.
15. Přijde mi zbytečné mít vlastní hrnek/znovupoužitelný kelímek na kávu s sebou.

Výzkumný a standardizační soubor

Finální sadu čítající 15 položek jsme administrovali respondentům na online platformě. Test jsme sdíleli mezi případné respondenty na sociálních sítích, a to především na Facebooku. Tento typ sběru dat řadíme do příležitostného výběru.

Celkový počet vyplnění čítal 467. V rámci čištění dat jsme vyřadily pouze dva nevyhovující dotazníky, celkový počet tedy byl 465. Věk respondentů vyplňující test byl v rozmezí od 15 do 73 let, průměrný věk činil 30 let se směrodatnou odchylkou 12,5 let. Počet žen je 369 (75 %) a mužů 123 (25 %). Vzhledem k povaze dotazníku jsme nevyřazovaly respondenty na základě věku.

Faktorová struktura inventáře a výběr funkčních položek

Na původních 15 položkách jsme provedli explorativní faktorovou analýzu. Pro výpočet byla použita matice Pearsonových korelačních koeficientů, odhady byly stanoveny metodou maximální věrohodnosti. Sutinový graf na obrázku 1 naznačuje možnou přítomnost více faktorů.

Obrázek 1: Sutinový graf pro původních 15 položek

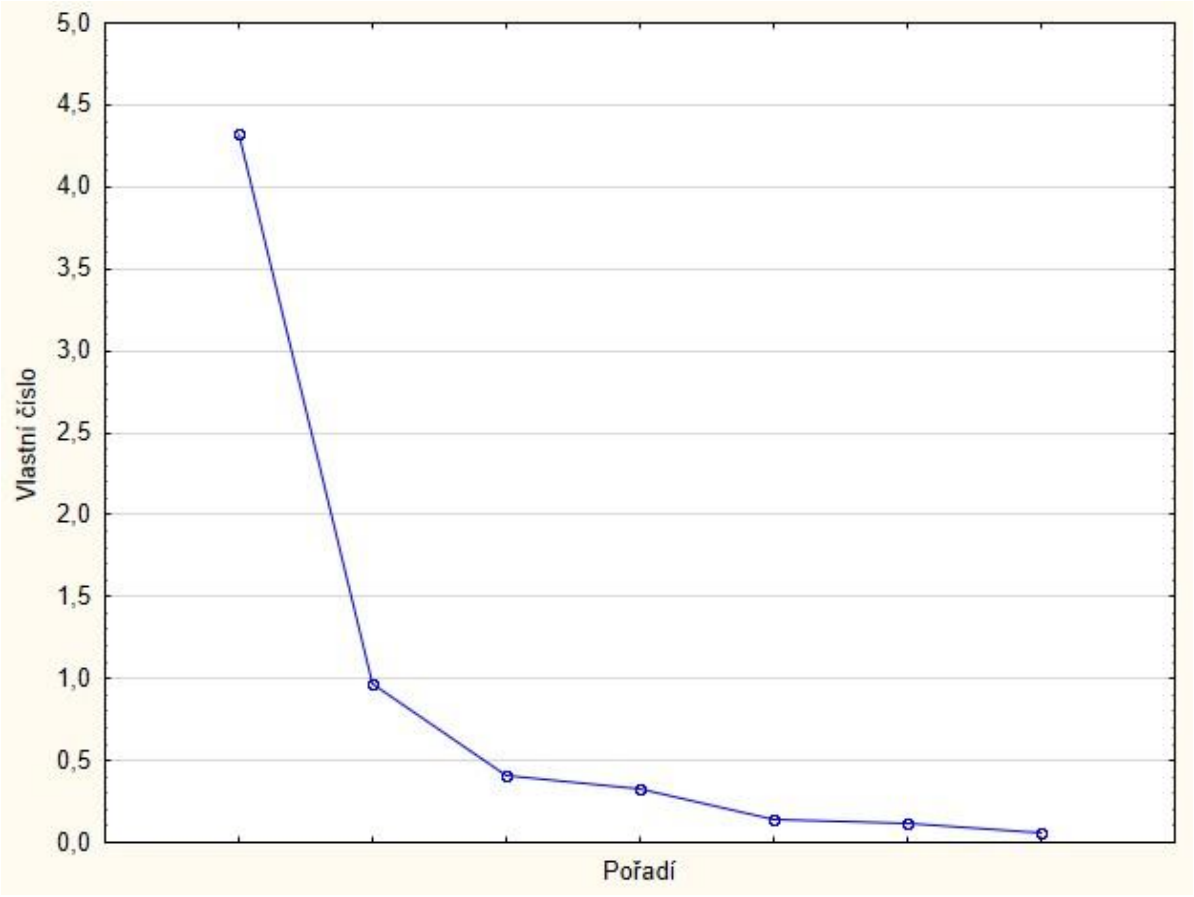

Z grafu je vidět dominantní hlavní faktor. Můžou zde však existovat i další dva faktory. V našem případě jsme však pro rozhodnutí použili pravidlo vlastního čísla, většího než 0,5. Postupně jsme vyzkoušeli čtyřfaktorové, třífaktorové, dvoufaktorové a jednofaktorové řešení rotované s pomocí rotace normalizovaný VARIMAX. Nejlépe interpretovatelné výsledky přineslo dvoufaktorové řešení. Faktorové náboje a komunality položek shrnuje tabulka číslo 1.

Tabulka 1: Faktorové náboje z EFA na 15 položkách

Položka	*F1*	*F2*	*Komunalita*	*Subškála*	*Znění položky*
1.	-0,08	-0,17	0,04		Raději studuji v knihovně než v kavárně.
2.	0,08	**0,81**	0,66	2	Piji kávu alespoň 4x týdně
3.	**0,63**	0,31	0,49	1	Mám oblíbené kavárny ve městě, kde studuji.
4.	**0,64**	0,32	0,52	1	Když cestuji, vyhledávám si v dané lokalitě vyhlášené kavárny
5.	**0,49**	0,16	0,26	1	Oceňuji kavárny s neobvyklým interiérem.
6.	-0,40	-0,32	0,26		Nešel bych sám do kavárny.
7.	-0,02	**-0,73**	0,53	2	Často dám přednost čaji před kávou.
8.	**0,50**	0,37	0,38	1	Dokážu ocenit kvalitní latte art.
9.	-0,28	**-0,45**	0,28	2	Nedokázal bych vyjmenovat ani 5 druhů kávy.
10.	0,38	**0,66**	0,57	2	Myslím si, že dokážu poznat kvalitní kávu.
11.	**0,58**	0,25	0,40	1	Přemýšlel jsem nad účastí v baristickém kurzu
12.	**0,51**	0,23	0,31	1	Alespoň jednou za měsíc si zajdu na snídani nebo brunch do kavárny.
13.	-0,21	0,01	0,04		Na sociálních sítích sleduji účty kaváren.
14.	0,62	0,24	0,44	1	Čtení knih je pro mě ztráta času.
15.	-0,32	-0,01	0,10		Přijde mi zbytečné mít vlastní hrnek/znovupoužitelný kelímek na kávu s sebou.

tučně jsou zvýrazněny faktorové náboje, které jsou větší než 0,4

První nalezený faktor je svázán s nejvíce položkami, konkrétně 7. Nazvali jsme ho *kavárna*, přičemž u tohoto faktoru bychom mohli uvažovat i o životním styl. Nejvyšší náboj má u tohoto faktoru položka 4 (0,64).

Druhý faktor je svázán se čtyřmi položkami a nazvali jsme ho *káva*. Přičemž nejvíce ho sytí položka 2 (0,81) a položka 7 (-0,73).

Testové škály a výpočet hrubého skóru

Do konečné verze inventáře jsme zařadili pouze 2 subškály. Vyřadili jsme faktor: *životní styl*. Tato subškála by totiž měla pouze 1, maximálně 2 položky. Celý inventář má 10 položek. Přičemž položky byly k jednotlivým subškálám přiděleny na základě nejvyššího náboje. Rozdělní není rovnoměrné. Subškála *káva* má pod sebou 4 položky. Subškála *Kavárna* 6 položek. Subškála *káva* se vyjadřuje ke znalostem ohledně kávy a k její oblíbenosti. Subškála *kavárna* se vyjadřuje k frekvenci navštěvování kavárny a k samotnému vyhledávání kavárenského prostředí. „Kavárenský povaleč“ by se tedy měl ztotožňovat s co nejvíce výroky (výjimka inverzní položky).

Položka, která by se mohla zdát matoucí: *Dokážu ocenit kvalitní latte art* je i přes své znění zařazena do subškály *kavárny*, protože se také vyjadřuje k dojmu z dané kavárny, i ve faktorové analýze se ukázalo, že sytí více tento faktor nežli *kávu*.

Tabulka 2: subškály a znění jednotlivých položek

Subškála káva

Položka	Znění položek
2	Piji kávu alespoň 4x týdně.
7*	Často dám přednost čaji před kávou.
9*	Nedokázala bych vyjmenovat ani 5 druhů kávy.
10	Myslím si, že dokážu poznat kvalitní kávu.

Subškála kavárna

Položka	Znění položek
3	Mám oblíbené kavárny ve městě, kde studuji.
4	Když cestuji, vyhledávám si v dané lokalitě vyhlášené kavárny.
5	Oceňuji kavárny s neobvyklým interiérem.
8	Dokážu ocenit kvalitní latte art.
11	Přemýšlela jsem nad účastí v baristickém kurzu.
12	Alespoň jednou za měsíc si zajdu na snídani nebo brunch do kavárny

*s hvězdičkou jsou značeny inverzní položky

Hrubý skór subškál se počítá jako součet bodů, které respondent získal za odpovědi na jednotlivé položky, kdy úplný souhlas je skórován 5 body a úplný nesouhlas 1. Dvě položky ze subškály *Káva* jsou skórované inverzně. Tedy za úplný nesouhlas proband získává 5 bodů a za

úplný souhlas 1. V rámci subškály *Káva* lze tedy získat 4 až 20 bodů. V subškále *Kavárna* může respondent získat 7 až 35 bodů. V této subškále není žádná inverzně skórovaná položka.

Důkazy o reliabilitě metody

Vnitřní konzistence

Na základě Cronbachova koeficientu alfa jsme zjišťovaly reliabilitu stanovených subškál. Vnitřní konzistence celkové škály má hodnotu 0,534182, pro subškálu *Káva"* -0,32 a pro druhou subškálu *Kavárna* poté 0,73. (Potrobněji v tabulce 3).

Reliabilita druhé subškály můžeme považovat za uspokojivou. Výjimkou je první subškála, podrobněji můžeme položky vidět v tabulce 3.

Tabulka 3: Popisné charakteristiky jednotlivých položek

Položka	Průměr	Sm. odch.	Šikmost	R_{celek}	$R_{subškála}$
2	4,08	2,02	-0,38	0,25	0,34
*7**	6,38	2,52	0,03	0,58	0,50
*9**	4,84	2,20	0,19	0,59	0,35
10	3,94	1,99	-0,14	0,39	0,18

Položka	Průměr	Sm. odch.	Šikmost	R_{celek}	$R_{subškála}$
3	16,14	4,84	-0,68	-0,43	0,60
4	16,68	4,85	-0,29	0,49	0,62
5	17,14	4,96	-1,29	-0,44	0,52
8	15,32	5,33	-0,44	0,52	0,41
11	16,02	5,02	0,84	0,50	0,52
12	16,93	4,97	0,62	0,48	0,50

Stabilita v čase

Výzkumný soubor byl též požádán o opakované vyplnění dotazníku, v našem případě tak udělalo celkem 26 respondentů. Z toho 22 žen a 4 muži. Časový odstup administrací se pohyboval mezi 7 a 20 dny, medián 11,5 dne.

Nalezené hodnoty test-retest reliability obsahuje tabulka 4.

Tabulka 4: Vnitřní konzistence, stabilita v čase a další deskriptivní statistiky škál inventáře

Škála	*Počet pol.*	*Průměr*	*Směr. odchylka*	*Stabilita v čase*	*Vnitřní konz.*	*Chyba měření*
Káva	4	2,42	1,7	0,99	0,75	0,17
Kavárna	6	2,88	1,54	0,85	0,79	0,46
Celkem	10	2,72	1,61	0,87	0,59	0,26

Důkazy o validitě metody

Kriteriální validita metody

Kromě samotného inventáře jsme na konci testu položili respondentům otázku: „Kdy jste naposledy pil/a kávu?“. K této otázce nás vede předpoklad, že tzv. typický „kavárenský povaleč“ v nedávné době pil kávu. Předpokládáme tedy, že odpovědi na tuto otázku nám pomohou ověřit kriteriální validitu naší metody.

Část respondentů na otázku neodpověděla a někteří ve výjimečných případech napsali neurčitou odpověď. Tyto respondenty jsme do ověřování kriteriální validity nezahrnuli. Nakonec jsme do analýzy zahrnuli 399 respondentů, jejichž výpovědi jsme převedli do následujících osmi kategorií. Kategorie měly tyto názvy: „teď“, „dnes“, „včera“, „poslední týden“, „poslední měsíc“, „poslední rok“, „víc než rok zpátky“ a „nikdy“. Tyto kategorie jsme nakonec ještě převedli do chronologického pořadí – viz. tabulka 5.

Tabulka 5:

Kategorie	Pořadí
teď	1.
dnes	2.
včera	3.
poslední týden	4.
poslední měsíc	5.
poslední rok	6.
víc než rok zpátky	7.
nikdy	8.

Kritérium jsme ověřovali pomocí Spearmanova korelačního koeficientu na subškálách *Káva* a *Kavárna* a na celkové škále. Korelační koeficient kritéria s celkovou škálou dosáhl hodnoty -0,1, se subškálou *Káva* -0,06 a se subškálou *Kavárna* -0,09. Signifikantní vazba byla nalezena

pouze na první zmíněné celkové škále (p <0,05), ostatní dvě subškály nebyly statisticky významné.

Faktorová validita

V Inventáři kavárenského povaleče jsme tedy identifikovali dvě složky: *Káva* a *Kavárna*. Deset zbylých položek, patřících pod tyto dvě složky, jsme prověřili pomocí EFA s užitím normalizovaného VARIMAXU – viz tabulka 6.

Tabulka 6: faktorové náboje:

Položka	***F1***	***F2***	***Komunalita***
2.	0,13	**0,86**	0,76
3.	**0,73**	0,21	0,58
4.	**0,74**	0,23	0,60
5.	**0,60**	0,05	0,37
7.	-0,04	**-0,85**	0,72
8.	**0,59**	0,35	0,47
9.	-0,31	**-0,53**	0,38
10.	0,47	**0,66**	0,66
11.	**0,66**	0,19	0,47
12.	**0,67**	0,10	0,46
Vysvětlený rozptyl:	30 %	24 %	15 %

Orientační normy

Pro převod hrubých skórů na T skóry jsme využily výzkumný soubor, po vyřazení dvou respondentů. Byl tedy tvořen dohromady 465 respondenty, z nichž bylo 118 mužů a 347 žen. Orientační normy byly vytvořeny pro soubor mužů a žen zvlášť. V testu mohl každý respondent získat minimálně 15 bodů a maximálně 75 bodů. Nejvíce respondentů se pohybovalo v rozmezí mezi 31 a 49 získanými body, rozhodly jsme se převodní normy vytvořit s rozmezími: méně než 24 bodů včetně / 25–56 bodů / více než 57 bodů hrubého skóru.

Tabulka 7: průměr a směrodatná odchylka HS

Pohlaví	**Průměr**	**Směrodatná odchylka**
Ženy	42,02	6,76

Muži	39,62	6,85

Tabulka 8: převod hrubého skóru na T skóry

HS	T-skór ženy	T-skór muži
24	23	27
25	25	29
26	26	30
27	28	32
28	29	33
29	31	35
30	32	36
31	34	37
32	35	39
33	37	40
34	38	42
35	40	43
36	41	45
37	43	46
38	44	48
39	46	49
40	47	51
41	48	52
42	50	53
43	51	55
44	53	56
45	54	58
46	56	59
47	57	61
48	59	62
49	60	64
50	62	65
51	63	67
52	65	68
53	66	70
54	68	71
55	69	72
56	71	74
57	72	75
58	74	77

Zhodnocení metody

Velikost našeho souboru je dle nás dostatečná. Celkově nám dotazník vyplnilo 467 respondentů. Při faktorové analýze jsme získaly dva faktory, které jsme pojmenovaly *Káva* a *Kavárna*.

Z důkazů o validitě, jsme nalezli doklad o kriteriální a faktorové validitě. Inventář pokrývá pouze dva aspekty kávu a extraverzi. U kriteriální validity jsme museli část respondentů vyřadit kvůli nejasným odpovědím nebo úplné vynechání odpovědi na kontrolní otázku.

Zdroje:

- Vyletová, M. (2010). *Brněnské kavárny z pohledu jejich majitelů. Kluby demokracie nebo postmoderní místa spotřeby?* (Doctoral dissertation, Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií).
- https://www.theodysseyonline.com/coffee-shop-culture